

Відгук
офіційного опонента – завідувача відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України,
доктора педагогічних наук, професора,
Локшиної Олени Ігорівни
на дисертаційну роботу Зуєвої Лариси Євгеніївни
«Теоретичні та методичні засади психолого-педагогічної підготовки
професійних суддів у системі суддівської освіти України і Канади»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У Концепції реформування судової системи України (2014) підкреслюється, що в процесі розбудови правової держави, одним з її найбільш важливих критеріїв є створення чесної, прозорої та ефективної судової влади. Основою для проведення судово-правової реформи в Україні мають стати загальновизнані міжнародні стандарти незалежності суддів, кращі практики демократичних держав з урахуванням національного позитивного досвіду. У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки (2015) підвищення професійного рівня суддів визначено одним з напрямів реформи галузі. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (2016) проголошено, що важливе місце посідає підготовка суддів для підтримання його кваліфікації.

Отже, в умовах інтеграційних устремлінь України та проведення ключових реформ, включно з реформою судоустрою, важливим є осмислення позитивів зарубіжного досвіду з метою гармонізації зі світовими та європейськими векторами. Тому, докторська дисертація Зуєвої Лариси Євгеніївни «Теоретичні та методичні засади психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України і Канади» є актуальною.

Авторка переконливо аргументує актуальність теми дослідження наявністю низки суперечностей (особливо важливою для дисертації з порівняльної педагогіки виглядає суперечність між вагомими напрацюваннями зарубіжних країн, передусім Канади, у царині розбудови ефективної та інноваційної освіти суддів і недостатнім ступенем

дослідженості прогресивного досвіду цієї країни з метою його імплементації в Україні), подолання яких покликано позитивно вплинути на рівень теоретико-методологічного осмислення та практичної розробленості психолого-педагогічної підготовки професійних суддів в Україні.

Актуальність теми роботи підтверджується її зв'язком з проблематикою наукових досліджень університетського рівня – вона є складовою наукової теми кафедри політології Одеського національного політехнічного університету «Науково-технічна діяльність півдня України в історичній ретроспективі» (номер державної реєстрації 5783).

Л.Є. Зуєва представила дисертаційну роботу, в якій дослідила теорію і методику психолого-педагогічної підготовки професійних суддів. Цінним вбачаємо розгляд проблеми у компаративному вимірі – порівняльний аналіз такої підготовки в Україні та Канаді уможливив окреслити рекомендації використання прогресивного канадського досвіду в умовах кардинальної реформи національної системи судоустрою.

Науковий апарат дисертації у цілому подано коректно – простежується логічний взаємозв'язок між об'єктом, предметом, метою дослідження, дослідницькими завданнями, реалізуючи які на засадах авторської концепції дисертантка ґрунтовно розробляє заявлену ідею, структуруючи напрацювання у форматі чотирьох розділів і чотирнадцяти підрозділів.

Проведена експертиза виконаного дослідницького завдання № 1 доводить, що розроблені автором методологічні підходи до підготовки професійних суддів до викладацької діяльності у системі суддівської освіти уможливили конкретизувати принципи (науковість, системність, єдність раціонального й емоційного, предметного й особистісно-орієнтованого вивчення психолого-педагогічної науки, емпіричного і теоретичного знання, доступність, наочність, активність, зв'язок вивчення психології та педагогіки з життям і практикою). Авторська модель психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України ґрунтується на

прогресивних ідеях вітчизняних і зарубіжних учених з акцентом на психолого-педагогічний особистісний саморозвиток суддів.

Здійснений здобувачкою компаративний аналіз психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України і Канади, що підпорядковувався дослідницькому завданню 2, довів важливість десяти принципів соціального контексту суддівської освіти, що розроблені в рамках канадського проекту «Social Context Education». Цінним вважаємо, що автором обгрунтовано роль зазначених принципів для здійснення правосуддя через пріоритетність суспільства та його потреб, недопущення дискримінації за ознаками статті, національності, віку, місцем проживання, релігійної приналежності, сексуальної орієнтації, матеріального стану тощо.

В рамках реалізації дослідницького завдання № 3 Л.Є. Зуєва обгрунтувала методологічні підходи й концептуальні засади підготовки суддів до викладацької діяльності у системі суддівської освіти. Ключовим визначено синергетичний підхід, в рамках якого дисертантом окреслено три основні напрями аналізу методологічної основи концепції психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти. Важливим вважаємо висновок дисертанта, що ґрунтується на компаративному аналізі вітчизняних і зарубіжних автентичних джерел, щодо доцільності введення у навчальний процес цілісної синергетичної моделі психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти в Україні. До наукових результатів відносимо обґрунтування її дидактичної структури як основи психолого-педагогічної підготовки суддів з метою поетапної реалізації основних концептуальних положень дослідження.

На прикладі досвіду Канади дисертантка переконливо доводить пріоритетність соціального контексту змісту суддівської освіти (завдання 4), розглядаючи його з позицій багатовимірності, цілісності, системності. Аналіз досвіду Національного суддівського інституту Канади (підрозділ дисертації 1.2. «Історико-соціально-культурний

виміри контекстності дослідження системи суддівської освіти в Україні і Канаді») уможливив констатувати засадничу важливість соціального контексту для суддівської освіти. Дисертантом розкрито, що параметр «соціальний контекст» є обов'язковою складовою змісту суддівської освіти нарівні з такими компонентами, як «знання права (як матеріального, так і процесуального та вміння їх застосувати, наприклад, при оцінці доказів)» та «оволодіння суддівськими навичками (ведення судового засідання, складання судових рішень тощо)».

На схвалення заслуговує спроба дисертантки з виокремлення тенденцій психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України і Канади з огляду на наукові напрями сучасної теорії і методики освіти дорослих (завдання 5). Тенденції у контексті рецензованого дисертаційного дослідження слід розглядати як інноваційну систему координат, що забезпечує ефективне функціонування підготовки професійних суддів. До цінних в українських реаліях відносимо такі сформульовані автором координати, як теоретико-методичне визначення основних вимог до педагогічної діяльності суддів-майбутніх викладачів та факторів придатності до неї; професійний відбір суддів, які потенційно спроможні до педагогічної діяльності в аспекті психолого-педагогічної підготовки; оволодіння судьями-викладачами педагогічною майстерністю, створення єдиного відкритого реєстру викладачів у системі суддівської освіти, розробка методичних сервісів удосконалення педагогічної майстерності судді-викладача, розвиток практичних навичок самонавчання; визначення єдиних критеріїв психолого-педагогічної оцінки викладацької діяльності; визначення рівня соціально-педагогічної зрілості суддів-викладачів тощо.

Розкриваючи генезу теоретичних і регулятивних засад психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України і Канади у підпункті 4.2. дисертації (завдання 6) автор доводить вплив концептуальних ідей Канади на систему суддівської освіти в Україні.

Запропонована дисертантом характеристика систем суддівської освіти України і Канади (таблиця 4.1. у дисертації, таблиця 1 в авторефераті) у компаративному вимірі уможливила акцентувати увагу на спільностях та розбіжностях обох систем, як і на впливі канадського досвіду, зокрема в аспекті домінантності соціального аспекту суддівської освіти на сучасному етапі.

Вартими уваги є результати, отримані в ході реалізації дослідницького завдання 7 щодо можливостей впровадження в систему суддівської освіти України практико-зорієнтованої цілісної синергетичної моделі психолого-педагогічної підготовки професійних суддів. Одержані дисертантом дані підтвердили гіпотезу дослідження щодо перспективності зазначеної моделі, що ґрунтується на положеннях канадського досвіду.

Усі здобутки дисертації акумулюються у висновках, які логічно завершують дослідження. Зазначене уможливорює констатувати, що мета дослідження досягнута і, як свідчить зміст висновків, поставлені завдання виконані.

Додатки до роботи конкретизують та поглиблюють виклад проблеми, слугують ілюстрацією узагальнень, сформульованих у тексті дослідження. Особливо вартими уваги українських освітян-практиків, на нашу думку, є Додатки В «Діагностувальний інструментарій» та З «Система психолого-педагогічних вправ для суддів».

Реалізацію авторського наукового пошуку відображено у науковій новизні дослідження, яка полягає в тому, що вперше цілісно обґрунтовано теоретичні та методичні засади психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти в Україні крізь призму досвіду Канади; на основі компаративного педагогічного дослідження розроблено концептуальну синергетичну модель психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України з обґрунтуванням її дидактичної структури як теоретико-методичної основи психолого-педагогічної підготовки суддів; обґрунтовано валідність

інноваційних ідей системи суддівської освіти Канади для України (зокрема, параметр соціального контексті змісту освіти) тощо.

Дисертація має також практичне значення, яке полягає передусім в обґрунтуванні рекомендацій щодо перспективних напрямів використання прогресивного досвіду психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у Канаді в процесі професійної підготовки суддів у системі суддівської освіти України.

Результати дослідження пройшли належну апробацію – вони обговорювалися і отримали позитивну оцінку на 12 міжнародних науково-практичних конференціях. Хід та результати дослідження на різних етапах наукового пошуку обговорювались і отримали схвальну оцінку на засіданнях кафедр в Одеському національному політехнічному університеті, Одеському регіональному відділенні Національної школи суддів України, на курсах підвищення кваліфікації суддів місцевих, апеляційних суддів Одеської, Миколаївської і Херсонської областей.

Отже, валідно сформульований концептуальний апарат наукового пошуку; солідна джерельна база (629 найменувань, з яких 144 позиції – іноземними мовами), логічний виклад матеріалу, обґрунтовані висновки свідчать про валідність виконаного дослідження, його теоретичне і практичне значення та уможливають кваліфікувати як завершене.

Автореферат відповідає змістові дисертації й розкриває її основні положення.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Л.Є. Зуєвої у цілому, вважаємо за необхідне озвучити дискусійні моменти та висловити побажання щодо подальшого удосконалення тексту:

1. Логіка взаємозв'язку наукового апарату є умовою структурованого представлення дисертантом отриманих результатів. Йдеться про кореляцію між завданнями та змістовим наповненням висновків, що не повною мірою дотримано дисертантом, зокрема, це стосується позицій 4 та 6.

2. Рецензована дисертація відноситься до категорії порівняльно-педагогічних. Водночас, її унікальність полягає в оперуванні одночасно двома одиницями дослідження – України і Канади. Зазначене потребувало розроблення авторської методологічної моделі проведення такого порівняльно-педагогічного дослідження на горизонтальному рівні, що уможливило б детальне розкриття його етапів з окресленням компаративного інструментарію, так і чіткішого структурування реалій України і Канади.

3. У підпункті 1.1.2. «Суддівська освіта у зарубіжжі у параметрах української педагогічної компаративістики» зроблено огляд підходів до формулювання вимог до суддів у різних країнах світу. Водночас, автор не окреслив критерії добору країн для ілюстрації цього феномену, відсутнє також узагальнення проілюстрованого досвіду (можливо у форматі порівняльної таблиці) з окресленням спільностей і розбіжностей.

4. Дискусійним, на наш погляд, є підхід до трактування тенденцій психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України і Канади, оскільки під тенденцією в контексті сучасних методологічних підходів до порівняльно-педагогічних досліджень розуміємо спрямованість руху, як і якісні зміни, що відбуваються під час цього руху. Також, доцільним виглядає деталізація приналежності тих чи інших тенденцій до системи суддівської освіти України чи Канади.

5. Об'єктивний аналіз зарубіжного досвіду передбачає розкриття як перспективних ідей, так і викликів/проблем/недоліків, що характеризують цей досвід. Це убезпечує країну, в якій пропонується імплементація зарубіжних надбань, від можливих негативних наслідків. Такий аспект посилив би цінність проведеного дослідження.

Однак висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку аналізованої роботи. Як засвідчує зміст дисертації, поставлені завдання у процесі дослідження було виконано.

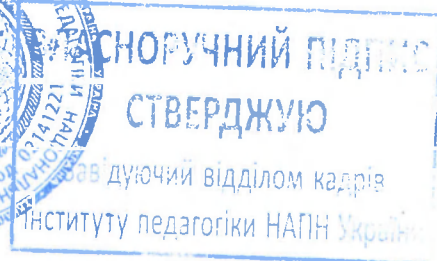
Загальний висновок:

Дисертаційна робота «Теоретичні та методичні засади психолого-педагогічної підготовки професійних суддів у системі суддівської освіти України і Канади» за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567, що висуваються до докторських дисертацій, а її автор – Зуєва Лариса Євгеніївна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України

 О.І. Локшина

Локшина О.І.

18.07.2014